

Acta Academiae Beregsasiensis

2013/2

ISSN 2310-1954

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ Ф. РАКОЦІ ІІ

Acta Academiae Beregsasiensis

Науковий вісник

- *історія*
- *філологія*
- *педагогіка*

Том XII, № 2

Берегове
2013

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №20186-9986Р від 18.07.2013 р.

„Acta Academiae Beregsasiensis” засновано у 2000 році
та видається за рішенням Видавничої ради
Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці II

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці
(протокол №10 від 10 грудня 2013 р.)

ГОЛОВНІ РЕДАКТОРИ:

кандидат педагогічних наук І. Орос, доктор біологічних наук Й. Сікура

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

історичні науки

І.Мандрик доктор історичних наук (заст. гол. ред.)
М.Матьовка доктор історичних наук
П.Федака доктор історичних наук
В.Брензович кандидат історичних наук
І.Самборовські-Нодь кандидат історичних наук
Ю.Чотарі кандидат історичних наук
А.Бочкор кандидат історичних наук

філологічні науки

М.Сюсько доктор філологічних наук (заст. гол. ред.)
А.Золтан доктор філологічних наук (Науковий університет ім. Лоранда
Етвеша, Будапешт)
М.Контра доктор філологічних наук (Сегедський науковий університет)
І.Ковтюк кандидат філологічних наук
О.Кордонець кандидат філологічних наук
І.Пенцкофер кандидат філологічних наук (відповідальний редактор)
С.Черничко кандидат філологічних наук

педагогічні науки

Н.Лисенко доктор педагогічних наук
Л.Макаренко доктор педагогічних наук
А.Сабо доктор педагогічних наук (заст. гол. ред.)
М.Левринц кандидат педагогічних наук
І.Орос кандидат педагогічних наук
І.Силадій кандидат педагогічних наук (відповідальний секретар)

A-19 **Acta Academiae Beregsasiensis:** науковий вісник / Міністерство освіти і науки
України, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II; гол. ред.:
І.Орос, Й.Сікура. – Берегово: Вид-во Валерія Падяка, 2013. – Том XII, № 2. – 280 с.
(серія: історичні, філологічні та педагогічні науки)

У науковому віснику „Acta Academiae Beregsasiensis” Закарпатського угорського
інституту імені Ференца Ракоці II розглядаються актуальні питання наукових досліджень
докторантів, аспірантів, викладачів навчальних закладів та співробітників наукових установ
не лише України, але і зарубіжних країн, які працюють у галузі педагогічних, історичних та
філологічних наук.

УДК 001.2
ББК 72

ISSN 2310-1954

© Автори статей, 2013
© Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці II, 2013

ISSN 2310-1954

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

Acta Academiae Beregsasiensis

Tudományos folyóirat

- *történelem*
- *filológia*
- *pedagógia*

XII. évfolyam 2. kötet

Beregszász
2013

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Nyomatott tömegtájékoztatási eszközök állami nyilvántartásának igazolása:
széria: KB № 20186-9986P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2013.07.18-án

„Acta Academiae Beregsasiensis” 2000-ben lett alapítva és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Tanácsának határozata alapján jelenik meg

Kiadásra javasolta: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2013.12.10., 10. számú jegyzőkönyv)

FŐSZERKESZTŐK:

dr. Orosz Ildikó, dr. Szikura József

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

történelemtudomány

*dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.*

filológia

*dr. Csernicskó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckófer J. (felelős szerkesztő)
dr. Szjuszko M. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Zoltán A.*

pedagógia

*dr. Liszenko N.
dr. Lőrinc M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Szilagyij I., (felelős titkár)*

KORREKTÚRA:

G. Varcaba I., Lőrinc M., Kordonec O.

TÖRDELÉS:

Kohut A.

A szerkesztőbizottság címe:
90202 Beregszász, Kossuth tér 6,
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola
Tel.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© A szerzők, 2013
© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola, 2013

ISSN 2310-1954

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
FERENC RÁKÓCZI II. TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN INSTITUTE

Acta Academiae Beregsasiensis

Research Journal

- *history*
- *philology*
- *pedagogy*

Volume XII, № 2

Beregszász
2013

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Certificate of State Registration of Printed Mass Media, Series KB № 20186-9986P,
Issued by the State Registration Service of Ukraine, December 20th, 2013

The journal „Acta Academiae Beregsasiensis” was established in 2000 and is published by the
Publishing Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

Recommended to publication by the Scientific Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, record № 10 from December 10

EDITOR-IN-CHIEF:
dr. I. Orosz, dr. J. Szikura

EDITORIAL BOARD:

history

dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.

philology

dr. Csernicskó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckófer J. (Editor of the issue)
dr. Szjuszko M. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Zoltán A.

pedagogy

dr. Liszenko N.
dr. Lőrincz M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Szilagyij I. (secretary)

PROOF-READING:

G. Varcaba I., Lőrincz M., Kordonec O.

MAKEUP:

Kohut A.

The address of editorial board:
Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute
Kossuth square, 6.
90202 Berehove, Ukraine
Tel.: (380-3141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© Authors, 2013
© Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, 2013

Зміст

Історичні науки

ВАРОДІ Н.: <i>Учасники угорської революції 1956 року в ужгородській в'язниці</i>	13
БРАНН В.: <i>Еміграція до США та роль Ю. Фірцака у „Верховинській акції”</i>	21
ПОХИЛЕЦЬ С.: <i>Історико-географічне розташування міста Берегово наприкінці XIX – початку XX ст.</i>	31
СЕКЕЙ Г.: <i>Баранківський замок в історії</i>	36
ЧОТАРІ Ю.: <i>Архівні матеріали дворянської родини Прибек (1346–1900)</i>	42
МОЛНАР Ф.: <i>Ставлення керівництва духівництва Мукачівської греко-католицької єпархії до русинської ідентичності у 1848–1849 рр.</i>	59
ДАНЧ К.: <i>Загальна характеристика Берегівського реформатського кладовища</i> ...	71
МОЛНАР Д. Е.: <i>Богнар Золан: Табори військовополонених та доля полоненого військовослужбовця в Угорщині, окупованій Червоною армією (1944–1945)</i>	83

Педагогічні науки

БАКОТА ПОШФАІ Е.: <i>Географічна інтерпретація поширення знань інформаційних технологій інженерії</i>	87
БЕРГХАУЕР-ОЛАС Є.: <i>Сильне прагнення до засвоєння знань з бажанням визнання (Кейс-стаді)</i>	99
ПОЛЛОІ К.: <i>Розкриття травматичних вражень з допомогою методів візуальної виразної психології</i>	114
СЕНЬО Д.: <i>Особливості розвитку здібності до малювання в учнів початкових класів</i>	120

Філологічні науки

ЧЕРНИЧКО С.: <i>Європейська хартія регіональних мов або мов меншин в Україні</i>	127
Г. ТОВТ І.: <i>Аналіз заключного звернення молитви «Ангел Господній» («Angelus»)</i> ..	147
БРЕНЗОВИЧ М.: <i>Поезія Емілі Дікінсон „Because I could not stop for Death (712)”</i>	158
ГАЛ О.: <i>Пам'ятки військової служби в рукописних джерелах</i>	162

Різні (економіка, біологія...)

М. С. Дністрянський, Н. І. Дністрянська: <i>Основні напрямки регіональної політики щодо активізації суспільно-географічної ролі дуже малих міських поселень (на прикладі Львівської області)</i>	174
ФЕНЬВЕШ В., ШЕПШ Б.: <i>Іпотечні кредити, номіновані у швейцарських франках, євро та угорських форинтах в (на) період третини строку кредитування</i>	181
БАЛОГ Н.: <i>Дослідження географії добробуту та просторової структури с. В. Добронь з допомогою геоінформатичних методів</i>	187
БЕРГХАУЕР О., НОДЬ О.: <i>Екотуристичні можливості на Закарпатті</i>	199
ВІНЦЕ Т.: <i>Стан води каналу Верке за кількома досліджуваними параметрами</i>	208
САНИ С., КЕДЕБЕЦ К.: <i>Попередні дані до вивчення фауни прямокрилих (orthoptera) гори Шом (Закарпатська рівнина, Західна Україна)</i>	217

*

Привітання Феєр Клари

БАРАНЬ Б.: <i>Особенности повествования авторской дистанции в романах В. Гроссмана «Жизнь и судьба», Дж. Джонса «Отныне и вовек» и И. Кертеса «Обездоленность»</i>	222
ФОДОР К.: <i>Переклад реалій роману О.Пушкіна „Євгеній Онегін”</i>	240
ГУСТИ І.: <i>Процес становлення вчителя під опікою наставника</i>	246
ЛЕХНЕР І.: <i>Новітні вирази в угорській мові закарпатців</i>	262
ВРАБЕЛЬ Т.: <i>Оволодіння культурою мовлення в іншомовному оточенні</i>	277

Tartalom

Történelem

VÁRADI NATÁLIA: '56-os magyar forradalmárok az ungvári börtönben	13
BRAUN LÁSZLÓ: <i>Az amerikai kivándorlás és Firczák Gyula szerepvállalása a Hegyvidéki akcióban</i>	21
POHILECZ SZILVESZTER: <i>Beregszász történeti földrajzi viszonyai a XIX. század végén és a XX. század elején</i>	31
SZÉKELY GUSZTÁV: <i>Baranka vára a történelemben</i>	36
CSATÁRY GYÖRGY: <i>A villei Pribék család levéltárának iratai (1346–1900)</i>	42
MOLNÁR FERENC: <i>A Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye főpapsága és a ruszin identitás viszonyrendszere 1848–1849-ben</i>	59
DANCS KRISZTINA: <i>A beregszászi református temető általános jellemzése</i>	71
MOLNÁR D. ERZSÉBET: <i>Bognár Zalán: Hadifogolytáborok és (hadi)fogolysors a Vörös Hadsereg által megszállt Magyarországon (1944–1945)</i>	83

Pedagógia

ÉVA BAKOTA PÓSFAI: <i>The Geographical Interpretation of the Diffusion of the Information Technology Engineer Knowledge</i>	87
BERGHAUER-OLASZ EMÓKE: <i>Erős tudás iránti vágy az elismerés szükségletével (Esettanulmány)</i>	99
PALLAY KATALIN: <i>Traumatizált élmények feltárása a képi kifejezéspszichológiai módszerek segítségével</i>	114
SZENYÓ DIANNA: <i>A rajzfejlődési sajátosságok kisiskolás korban</i>	120

Filológia

ISTVÁN CSERNICKÓ: <i>The European Charter for Regional or Minority Languages by Ukraine</i>	127
H. TÓTH ISTVÁN: <i>Az Úrangyala könyörgésének szövegtani vizsgálata</i>	147
BRENZOVICS MARIANNA: <i>Emily Dickinson 712. verse. Because I could not stop for Death (712)</i>	158
GÁL ADÉL: <i>A katonaszolgálat emlékei a kéziratos füzetekben</i>	162

Egyéb (gazdaság, biológia...)

M. С. ДНІСТРЯНСЬКИЙ, Н. І. ДНІСТРЯНСЬКА: <i>Основні напрямки регіональної політики щодо активізації суспільно-географічної ролі дуже малих міських поселень (на прикладі Львівської області)</i>	174
FENYVES VERONIKA – SEPSI BARBARA: <i>Svájci frank, euró és forint alapú jelzáloghitelek a futamidő harmadánál</i>	181
BALOG NÓRA: <i>Nagydobrony jólétföldrajzi és térszerkezeti viszonyainak vizsgálata geoinformatikai módszerekkel</i>	187
BERGHAUER SÁNDOR – NAGY ORSOLYA: <i>Ökoturisztikai lehetőségek Kárpátalján</i>	199
VINCE TÍMEA: <i>A Vérke-csatorna vízének állapota néhány vizsgált paraméter alapján</i>	208
SZANYI SZABOLCS – KÖDÖBÖCZ KLÁRA: <i>Első adatok a Somi-hegy (Beregi-sík, Nyugat-Ukrajna) egyenesszárnyú (Orthoptera) faunájához</i>	217

*

Fejér Klára köszöntése

BÁRÁNY BÉLA: <i>Особенности повествования авторской дистанции в романах В. Гроссмана «Жизнь и судьба», Дж. Джонса «Отныне и вовек» и И. Кертеца «Обездоленность»</i>	222
FODOR KATALIN: <i>Puskin Jevgenyij Anyegin c. művének reáliafordítási szempontból való elemzése</i>	240
ILONA HUSZTI: <i>The Process of Becoming a Teacher as Viewed by Mentors and Will-be Teachers</i>	246
LECHNER ILONA: <i>Újszerű kifejezések a kárpátaljai magyar nyelvhasználatban (kérdőíves kutatás)</i>	262
TAMÁS VRÁBEL: <i>The Culture of Speech in Cross-Cultural Communicatin</i>	277

Puskin *Jevgenyij Anyegin* c. művének reáliafordítási szempontból való elemzése

Jelen tanulmány a reáliák kérdéskörével foglalkozik. Azt vizsgálja, hogy mi tartozik a reáliák tárgykörébe, valamint milyen megoldások, lehetőségek segítségével lehet reáliákat fordítani, megtartva a szavak, kifejezések kultúra-specifikus jellegét. A kutatás gyakorlati részét Puskin *Jevgenyij Anyegin* c. művében található reáliák fordításának elemzése képezi.

Reáliafordítások elemzése nem lehetséges annak tisztázása nélkül, hogy a szakirodalom mit nevez reáliának.

„Nyelvi reáliának (a szakzsargonban egyszerűen csak „reáliának”) nevezük valamely nyelv kultúra-specifikus elemét (lexémáját), amely az egybevetett nyelvben nem rendelkezik állandósult (szótári) ekvivalenssel. [...] A reáliák nyelvi átültetésének minősége határozza meg a forráskultúráról szerzett információk hitelességét, ezért elmondható, hogy ezek a lexémák az információátvitel kulcsszereplői.” (LENDVAI 2005)

Klaudy Kinga (1999) azt a kérdést teszi fel, hogy mi mindent lehet a reáliák közzé sorolni. Véleménye szerint fontos eldönteni, hogy csak az egy adott nyelvet beszélőkre jellemző tárgyak, mint például a ruhák, ételek, italok tartoznak-e bele a reáliák fogalmába, vagy pedig idesorolhatóak az ünnepek, történelmi események, nevek is.

Mára már valóban nagyon széles a skálája azon nyelvi elemeknek, melyeket reáliáknak nevez a szakirodalom.

„A „nyelvi reália” terminusnak népes szinonimasora van („kulturális reália”, „kultúrszó”, „(le)fordíthatatlan elem”, „nonekvivalens lexéma”, „kultúra-specifikus szó”, „etnikulturéma”), nincs egységes definíciója (kultúrspecifikus jeltárgy; kultúrspecifikus jeltárgy megnevezése; nyelvi megnyilvánulás, amelyben kifejeződik az adott kultúrközösség sajátos élmény- és ismeretanyaga)” (LENDVAI 2005).

A „reália” fogalom definiálása során egyértelművé válik, hogy a kultúra-specifikus szavakat csak az adott nyelv kulturális háttérének ismeretében lehet úgy lefordítani, hogy a fordítás visszatükrözze az adott nyelv specifikus jellegét.

A fordítóra ezért úgy kell tekinteni, mint különböző kultúrák közötti közvetítőre, akinek kulturális ismereteitől függ, hogy miként tud megbirkózni az eredeti szöveggel. A reáliák megfelelő fordításának jelentősége abban rejlik, hogy ezek a szövegelemek nagyon szoros kapcsolatban állnak az eredeti mű valóságával, ezért a fordítónak ismernie kell azt a kultúrát, azt a társadalmat és történelmi korszakot, amelyben az eredeti mű íródott (TELLINGER 2003). A kulturális háttérismertek fontosságát hangsúlyozza Burján (2010) is előadásában, ahol azt fogalmazza meg, hogy a fordítandó szöveg tartalmának pontos megértéséhez nem elegendő

az idegen nyelv ismerete. Nagyon fontos szerepet játszik az adott mű témájához kapcsolódó kulturális háttér ismerete, mivel gyakran a nyelv legegyszerűbb elemeinek fordítása sem oldható meg ezen ismeretek hiányában.

Az irodalmi szövegek gyakran tartalmaznak kultúra-specifikus szakkifejezéseket, amelyek nyilvánvalóak a forrásnyelvi olvasók számára, de idegenek lehetnek a célnyelvet tanuló közösségek számára. Amikor a fordítók kultúrspecifikus szakkifejezéseket találnak az eredeti szövegben, amelyek jól ismertek a forrásnyelvben, viszont a célnyelvben hiányoznak, úgy tartják helyesnek, hogy ezeket meg kell magyarázni a célnyelvi olvasónak (LENDVAI 1987).

Az általam elemzett irodalmi műben nem mindig érvényesül ez az elv, vagyis nem mindig adják meg a reáliák magyarázatát, így néhol a magyar olvasó nem ért meg bizonyos kultúrspecifikus kifejezéseket. Ilyen például a *Вино кометы*, amit *Üstökös borként* ad meg a fordító. Jelentése: 1811-ben szüretelt bor, mivel abban az évben üstökös volt látható az égen. Az eredeti szövegben található magyarázat, de a magyar fordításban ez nem jelenik meg.

Hasonló példa még a *Наблюдны песни*, ami *Varázsos énekként* jelenik meg. Ez tipikus reália. Jelentése: a lányok bizonyos napokon gyűrűiket bedobták egy tál vízbe és énekelni kezdtek. Minden éneknél kivettek taláalomra egy gyűrűt. Az ének az adott gyűrű gazdájának sorsát jósolta meg. Ezt a fordítás nem tükrözi, és a fordító magyarázatot sem mellékel.

A fordítónak el kell tudnia dönteni, hogy az általa lefordítandó szöveg mennyire forráskultúrához kötött információt hordoz. Tudnia kell, mi ebből a fontos, kevésbé fontos és elhagyandó információ. Ugyancsak tudnia kell, hogy a célszövegben bizonyos megfeleltetési módok (szókölcsonzés, eltérő írásrendszerű szövegek esetén: transliteráció, transzkripció) képesek markánsan, jellegzetesen közvetíteni az adott információt, míg mások (körülrás, értelmezés, analóg fordítás, elhagyás) ezt a megfeleltetést mellőzik (LENDVAI 1987). Transzliterációra és transzkripcióra a legtöbb példa személynevek és helységnevek fordításánál található, mint például:

Евгений – Jevgenyij
Княжнин – Knyazsnyin
Цар – cár
Самовар – samovár
Ольга – Olga
Татьяна – Tatjana
Андрюшка – Andrjuska
Владимир – Vladimír

Található az elemzett műben elhagyás is, amikor egy szó egyáltalán nem jelenik meg a fordításban:

В Молдавии, в глуши сменеѝ – A zord Moldvában: A fordító teljesen elhagyja a *смен* szó fordítását.

Он был простой и добрый барин – Jó volt, jámborság mintaképe: A *барин* szó teljesen kimaradt.

A reáliák sok esetben semmit sem jelentenek a célnyelvi olvasó számára, viszont ha valamilyen szempontból fontos funkciójuk van a szövegben, akkor sem az általánosítás, sem pedig az elhagyás nem alkalmazható.

1. **Dramaturgiai funkció:** a forrásnyelvi márkanév, étel, ital, használati cikk, földrajzi név fontos szerepet játszhat a szereplők társadalmi helyzetének jellemzésében, és ez által a mű cselekményében.
2. **Hangulatteremtő funkció:** minél ismertebb a forrásnyelvi reália a célnyelvi olvasó számára, annál alkalmasabb az ún. „couleur locale” megteremtésére.
3. **Ismeretterjesztő funkció:** a forrásnyelvi reáliák a forrásnyelvi társadalom életmódjáról, szokásairól, használati tárgyaira vonatkoznak, melyekről a célnyelvi közönség jórészt fordításokon keresztül szerez információt. Vannak olyan szövegek (úti beszámolók, egy-egy országot, tájat, népet bemutató albumok stb.), amelyekben a reáliák fordítása nem kerülhető meg, mivel azok a szöveg lényeges elemei.
4. **Kultúraközvetítő funkció:** egymás reáliáinak a megismerése közelebb hozhatja egymáshoz a forrás- és a célnyelvi nyelvközösségeket, csökkentheti a kommunikációs zavarokat a kultúrák közötti érintkezésben (BURJÁN 2010).

A következő táblázatban Puskin *Jevgenyij Anyegin* c. művében megtalálható reáliafordítások kerülnek bemutatásra.

REÁLIA	REÁLIAFORDÍTÁS	FORDÍTÁSI MÓDSZER
Летя в пыли <u>на</u> <u>ПОЧТОВЫХ</u>	Kit porban <u>posta-trojka</u> vitt	A reália fordítása lehetett volna a <u>postakocsi</u> is, de ez semlegessé tette volna a fordítást. A <u>posta-trojka</u> koloritot ad a mondanivalónak, a <u>trojka</u> , a tri orosz nyelvterületre utal.
Евгений	Jevgenyij	Transzkripció
Madame, Monsieur	Madame, Monsieur	Utalás a francia nyelv hatására, fontosságára. A nemesség is inkább franciául beszélt, de leginkább írt, mivel oroszul nem tudott helyesen írni, fogalmazni. Így Tatjana is franciául írja Anyeginhez levelét.
Летний-сад	Nyári-kert	Reáliának tekintendő, mivel nem akármilyen nyári kertről van szó. A fordítás semlegessé tette, bár megfelelő háttértudással érezni lehet a reália jelleget. A fordító a behelyettesítést választotta módszerként.

REÁLIA	REÁLIAFORDÍTÁS	FORDÍTÁSI MÓDSZER
В Молдавии, в глуши <u>степей</u>	A zord Moldvában	A fordító teljesen elhagyja a <u>степ</u> szó fordítását.
Вино кометы	Üstökös bor	Szó szerinti fordítás, jelentése: 1811-ben szüretelt bor, mivel abban az évben üstökös volt látható az égen. Az eredeti szövegben található magyarázat, de a magyarban a fordító elhagyja.
Roast beef	Roast beef	Reália, ami brit sajátosságra utal.
Княжнин	Knyazsnyin	Transzkripció
Семенова	Szemenova	Transzkripció
Царград	Isztambul	Царград-ot Isztambul szinonimájaként használták az orosz nyelvben, azonban a fordítás ezt a finomságot már nem jelöli.
Петербург	Pétervár	A fordító a behelyettesítést választotta módszerként.
Цар	Cár	Transzkripció
Все да да нет. Нескажет <u>да-с</u> или <u>нет-с</u> .	Igent mond pusztán és nemet. Nem tesz hozzá <u>kéremet</u> .	A módszer a behelyettesítés. A fordítás nem őrizte meg a reália jellegét, mivel a <u>-с</u> valószínűleg a <u>сударь</u> (jelentése: nemzeti uram).
Помещик	Földesúr	Behelyettesítés, a szó semlegessé változik. Ekvivalenciát jelezhet a fordítás, de a két szó valójában nem ekvivalens egymással.
Самовар	Szamorvár	Transzkripció
И дедов верный капитал Коварной <u>двойке</u> не верял	És nem lett <u>kártyátét</u> soha Ősöktől rászállt birtoka	Behelyettesítés, a szó semlegessé változik, de másrésztől kap egy magyarázat jellegét is. A <u>kettes</u> egyrészt jelentheti a legkisebb értékű kártyát a pakliban, de jelentheti kockajátékban a két egyest, amely a játszma elvesztésével jár. Puskin arra utalt, hogy a személy nem kártyázott és kockajátékot sem játszott.
Юные усачи	Bajszos, jó vitéz	Behelyettesítés, a szó semlegessé változik, de másrésztől kap egy magyarázat jellegét is. Viszont eltűnik a <u>fiatal</u> jelentés a fordításból.
Ольга	Olga	Transzkripció
Татьяна	Tatjana	Transzkripció
Княжна	Hercegisasszony	Behelyettesítés, a szó elveszti reália jellegét.

REÁLIA	REÁLIAFORDÍTÁS	FORDÍTÁSI MÓDSZER
Бри́ла лбы	Borotvált is – jobbágyfejet	A kifejezést magyarázattal bővítette a fordító (<u>jobbágyfejet</u>). Így már világos, hogy mi célból és kit borotváltak.
Водились <u>русские блины</u>	Blint sütnék, jó orosz lepényt	Egyrészt átírást látunk, másrészt ezt a fordító definícióval is kiegészítette
Надблюдны песни	Varázsos ének	Itt a reália teljesen eltűnik, hiszen ennek az a jelentése, hogy a lányok bizonyos napokon gyűrűiket bedobták egy tál vízbe és énekelni kezdtek. Minden éneknél kivettek taláalomra egy gyűrűt. Az ének az adott gyűrű gazdájának sorsát jósolta meg. Ezt a fordítás nem tükrözi.
Квас	Kvasz	Transzkripció
Он был простой и добрый <u>барин</u>	Jó volt, jámborság mintaképe	A <u>барин</u> szó teljesen kimaradt.
Андрюшка	Andrjuska	Transzliteráció
Владимир	Vladimír	Transzliteráció
Няня	Nyanyám	Megmarad a reália jelleg, ami szláv nyelvterületre utal.
Пришла худая череда	Eszem kihagy	A kifejezést definícióval helyettesíti a fordító, reáliaként nem lehet lefordítani.
Кокетка	Kacér nő	Definíció

Identifikációs nehézségek származhatnak a nyelvi reáliafogalom relatív természetéből is, melyet a következő tényezők determinálhatnak: 1. a jelentéshatárok elmosódottsága, 2. jelentésleírás bizonytalansági tényezői, 3. nyelvi és beszédszintű megfeleltetés különbségei, 4. egybevetett konkrét nyelvpárok kulturális közelsége/távolsága, 5. a szavak többségének poliszémiája, 6. a kölcsönzési folyamat dinamikája (LENDVAI 1987). A fordítónak ezért kitűnően kell ismernie mind a forrásnyelvet, mind pedig a célnyelvet, hiszen csak így tud helyesen választani a fordítási technikák közül. Burján (2010) rámutat arra, hogy a fordítás valójában a fordítandó mű tökéletes megértését jelenti és annak újrafogalmazását a célnyelven, amihez elengedhetetlen mindkét nyelv alapos, átfogó ismerete.

Összességében elmondható, hogy a nyelvi reáliák kultúrspecifikus jellegük kapcsán igen fontos szerepet játszanak a forrásnyelvnek nemcsak a megértésében, információ átadásában, hanem az egész kulturális és történelmi háttér érzékelésében. A fordító követi a szabályokat, amelyeknek megfelelően választ fordítási módszert egy adott szituációban, de ez a választás sokszor szubjektív, mivel reáliák fordításakor el kell döntenie, hogy mennyire fontos szerepet játszik az adott

kultúr szó. Egy mű összes reáliájának magyarázata például zavaróan hathat a tartalmi megértés folyamata során, de semlegessé tételük vagy elhagyásuk negatív hatással lehet a fordítás koloritos jellegére. A forrásnyelv és a célnyelv kitűnő ismerete lehet a megoldás annak az egyensúlynak a megteremtésére, amely végül egy tartalmas, színes és befogadásra alkalmas fordítást eredményez.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BURJÁN M.: *Fordítástechnikák*. TÁMOP-előadás. „Mindent fordítunk és mindenki fordít” – A nyelvi közvetítő tevékenység jelentősége a soknyelvű Európai Unióban. 2010. február 5.
- KLAUDY K.: *Bevezetés a fordítás gyakorlatába*. Budapest, 1999, Scholastica Kiadó.
- LENDVAI E.: *A „lefordíthatatlan elem” megfeleltetési lehetőségei*. Kandidátusi disszertáció tézisei. Pécs, 1987, JPTE TK.
- LENDVAI E.: Reáliafelfogások napjaink magyar fordításelméletében. In: Dobos Cs., Kis Á., Lengyel Zs., Székely G., Tóth Sz. (Szerk.), „*Mindent fordítunk, és mindenki fordít*”. *Értékek teremtése és közvetítése a nyelvészetben*. SZAK, Bicske, 2005, 67–71. p.
- TELLINGER D.: A reáliák fordítása a fordító kulturális kompetenciája szemszögéből. *Fordítástudomány*, vol. 5. (2003) no. 2. 58–70. p.

Наукове видання

ACTA ACADEMIAE BEREKSASIENSIS

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Історичні, філологічні та педагогічні науки

Том XII, №2

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів

Матеріали подані мовою оригіналу

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Головні редактори *І.Орос, Й.Сікура*
Заступники головних редакторів *І.Мандрик, М.Сюсько, А.Сабо*
Відповідальний редактор *І.Пенцкофер*
Відповідальний секретар *І.Силадій*
КОРЕКТУРА *І.Варцаба, О.Кордонець, М.Левринц*
ВЕРСТКА *А.Козут*

Видавництво Валерія Падяка
Ужгород, 88006, вул. Гагаріна 14/3, тел. (0312)-693132

Підписано до друку 12. 12. 2013 р.
Формат 70x100/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. аркушів 22,6. Наклад 300. Зам. №

Віддруковано з оригіналів

Адреса редакції:
90202 Берегове, пл. Кошута, 6,
Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці ІІ
Тел.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua